ԳԱՑՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ հմր. 10 Մէճ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 2 1/2 Լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրուշ, երկու անգամի համար 2 ղրուշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։
Մէկ մի թիւ 40 փարա արժէ։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՑՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրոյ ճամբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն. Խմբագիր—Տնօրէնին պէտք ուղղել, Ղալաթիա, Սանտալճըլար Ճատտէսի թիւ 128. Նորս խան, Մասիսի գրասենեակը։
Ծանրոց ծախքը չվճարուած նամակ չընդունիր։
Ընդունուած նամակ, յօդուած, ետ չեն տրուիր։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 3 ՅՈՒՆԻՍ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 14 յունիս,

Գ. Լէօն Սէ, Ծերակոյտի նախագահ ընտրուելուն առթիւ այսօր ժողովին շնորհակալութիւն յայտնելով, հանրապետութեան մեծ իշխանութեանց միութեան հրաւէր կարդաց։

Յեզուիթաց և այլ կրօնաւորական միաբանութեանց նկատմամբ մարտ 29 ին տրուած հրամանագրաց դէմ մատուցեալ ազերսագրոց վրայ վճռատուութիւնն յունիս 24 ին պիտի ըլլայ։

Կը կարծուի թէ Գամպեթթայի կուսակցութիւնը Ծերակոյտին անկողմնակալութեանց առթիւ, հասարակութեան պաշտպանելոյ համար ընդհանուր ներում առաջարկելու նախաձեռնութիւնը չպիտի առնէ, այլ միայն բացմամբ պաշտպանելոյ ներում պիտի շնորհէ ինքնին։

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Պէրլին 15 յունիս.

Կը հաստատուի թէ Թուրքիոյ և Յունաստանի պատուիրակները ներկայ չպիտի գտնուին Պէրլինի դեսպանախորհրդին որ վաղը (չորեքշաբթի) կը բացուի. բայց իրենց փափաքները դեսպանախորհրդին պիտի կրնան ներկայել միւս տէրութեանց պատուիրակներուն միջոցաւ։

Լոնտրա 14 յունիս.

Սըր Հէնրի Լէյարտ երէկ իրիկուն Լոնտրա հասաւ։

Կալկաթայէն հեռագիրը կը հաղորդէ թէ. — «Կեդրոնական «Ասիոյ մէջ գտնուող ռուսական զօրքը «Թեքէներու վրայ կը դիմեն. Չինական զօրքը Ռուսական յառաջապահներուն վրայ յարձակում ըրին։ Ռուսական Թիւրքաստանի մէջ մեծ երկիւղ կը տիրէ»։

Տէյլի Նիւզ լրագիրը Վիեննայէն առած մէկ հեռագրին համեմատ կ'ըսէ թէ Աւստրիա երբեք չպիտի հրաժարի Պէրլինի դաշնագրին վրայ ունեցած իրաւունքներէն։

Լոնտրա 14 յունիս

Օսմ. Փոխ.	11 1/8
Փոխ. 1865	12
» 1869	11 1/2
» 1871	69 3/4
» 1872	19 3/4
» 1873	11 1/8
» Եգիպտ.	86 3/4
Անգղ. Փոխ.	98 3/16

Փարիզ 14 յունիս

Օսմ. Փոխ.	11,35
» Երկաթուղի	36,25
Գաղղ. » 5 0/0	120,
» » 3 0/0 Նոր	86,75

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պէրլինի դեսպանախորհուրդը վաղը կը բացուի։

Ծարած օրը վեց տէրութեանց դեսպաններուն կողմէ Բ. Դրան մատուցուած համեմատ ծանուցագրին նկատմամբ հետզհետէ տրուած տեղեկութիւնք զիրար կը հաստատեն, և այժմ յիշեալ պաշտօնագրին պարունակութիւնն բառ բառական յայտնի է։ Հայաստանի վերաբերեալ մասին նկատմամբ Ֆոր տիւ Պօսֆոր լրագրին ալ երէկուան թուով առած տեղեկութեանց նայելով, «Տէրութեանց ծանուցագիրը Պէրլինի դաշնագրին 61 րդ «յօդուածը կը յիշէ, ըստ որում Դուռը «խոստացած էր պէտք եղած բարենորոգումները գործադրել Արմենիոյ մէջ, և այս նկատմամբ «ձեռք առնուած միջոցներն իմացընել «տէրութեանց։ Յետոյ, ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ Դուռն իր «այս պարտաւորութեան հակառակ «առանց ոչինչ ըրած «է տէրութեանց, մինչդեռ միւս «կողմէ՝ յիշեալ գաւառին մէջ «գտնուող Եւրոպական հիւպատոսք չեն դադրած Հայոց վրայ «Չէրքէզաց և Քրդաց ի գործ դրած բռնութիւնները ծանուցանել։ Հետևաբար, տէրութիւնք «կը հրաւիրեն Օսմանեան կառավարութիւնն, որ այս նկատմամբ «իր որոշումը կարճ միջոցի մէջ իմացընէ տէրութեանց։»

Նոյն լրագիրը կը ծանուցանէ նաև թէ կիրակի օր գումարուած նախարարաց խորհրդին մէջ, յորում տէրութեանց այս ծանուցագիրը խորհրդակցութեան նիւթ եղաւ, որոշուեր է ծանուցագրին ամէն կէտերուն վրայ պատասխան տալ. իսկ Արմենիոյ խնդրոյն վրայ՝ նախարարաց խորհուրդն որոշեր է՝ առանց ժամանակ կորսնցնելու պէտք եղած միջոցները ձեռք առնել քրիստոնեայ ժողովուրդները թափառիկ ցեղերու չարագործութեանց դէմ պաշտպանելու համար. բայց միանգամայն յարմար դատուեր է այս որոշումը չարձանագրել տէրութեանց ծանուցագրին տրուելիք պատասխանին մէջ, որպէս զի Օսմանեան կառավարութիւնն Արմենիոյ նկատմամբ Եւրոպիոյ ստիպողական պահանջման հպատակած լինելու երևոյթ չունենայ։

Ամփոփելով և եզրակացնելով, կը տեսնենք թէ տէրութիւնք իրենց ծանուցագրին մէջ Հայաստանի նկատմամբ այս կամ այն անօրէնութեան ի գործ դրուիլը չեն պահանջած Բ. Դռնէն, այլ պարզապէս հարցուցած են թէ մինչև ցարդ ինչ բրաւ Պէրլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը գործադրելու համար։ Յետոյ, բացատրելով թէ՝ Հայաստան նստող Եւրոպական հիւպատոսաց տեղեկագրերուն նայելով՝ յիշեալ յօդուածը մինչև ցարդ չէ գործադրուած, տէրութիւնք խնդրած են որ Բ. Դուռն իմացնէ իրենց թէ 61րդ յօդուածը գործադրելու համար ինչ միջոց ձեռք պիտի առնու այսուհետև։ Իսկ Բ. Դուռն, այս խնդրոյն նկատմամբ Եւրոպական միջամտութիւն չընդունելով, կ'երևի թէ որոշած է պատասխան չտալ տէրութեանց, այլ իւր յարմար տեսած միջոցները ձեռք առնուլ, որպէս զի Հայք Քրդաց ասպատակութեանց դէմ պաշտպանուին։ Հայաստանի մէջ նոյնքան անհրաժեշտ եղող ուրիշ բարենորոգումներ ալ կան, բայց Ֆոր տիւ Պօսֆորի և ուրիշ լրագրաց հրատարակութիւններուն նայելով, ո՛չ տէրութիւնք այդ բարենորոգմանց խօսքն ըրած են, ո՛չ ալ՝ հետևաբար՝ Բ. Դուռն առ այժմ հարկ տեսած է որոշում մը տալ այդ նկատմամբ. վերջին տեղեկութեանց համեմատ, այս է աչա Հայկական խնդրոյն արդի վիճակը։

Եւրոպական լրագրաց առած տեղեկութեանց նայելով, Բ. Դուռը տէրութեանց ծանուցագրին տալու պատասխանին մէջ, զոր Սաֆվէթ, Մահմուտ Նէտիմ և Միւնիր փաշայք կը պատրաստեն եղեր, նախ ամէն Եւրոպական միջամտութիւն պիտի մերժէ, և յետոյ մանրամասնութեանց մտնելով, Պէրլինի դաշնագրին գործադրութեան մասին Օսմ. կառավարութեան անկեղծութիւնն հաստատել պիտի ջանայ եղեր։ Բայց միւս կողմէն, Բ. Դուռը պիտի դիտել տայ թէ այդ դաշնագրով պարտականութիւն յանձն առնող ուրիշ կառավարութիւնք ալ իրենց պարտականութիւնները չեն կատարած. այսպէս, Օսմ. կառավարութիւնն ալ իր կողմէն Դանուբի բերդերուն քանդումը, Պալքանայ մէջ Օսմ. զօրք դրուիլը, Պուլղարիոյ և Արևելեան Ռումէլիի բոլոր բնակչաց միջև կատարեալ հաւասարութեան հաստատութիւնը, Պաթումի նաւահանգստին պարզապէս առևտրական նաւահանգիստ մը լինելը, Դանուբի վրայ գտնուող Պուլղարական նաւախմբին ջնջումն և Պուլղարիոյ մէջ Ռուսական բանակէն և զինուորաց գործածման արգելումը պիտի պահանջէ եղեր։

Այսօր, Աւստրիոյ նախարար Պարոն Գալիչէ փոխան և արտաքին գործոց նախարար Ալէքոյին փոխան առանձին շոգենաւներով վերին Վոսփոր երթալով փոխադարձ այցելութիւն պիտի տան տէրութեանց դեսպաններուն։

Երէկ Բ. Դրան նախարարք արտաքոյ կարգի նիստ մ'ըրին օրուան խնդրոց և ներկայ վիճակին պահանջմանց վրայ երկարօրէն խորհրդակցելով մինչև իրիկուան ժամը կէս, և իրենց առած որոշումները տեղեկագրով մը Վեհ. Սուլթանին հաղորդեցին։

Եւրոպական Թուրքիոյ նահանգաց մէջ ի գործ դրուելիք բարենորոգմանց դրութը միջազգային յանձնախմբին նախագահ և միանգամայն Օսմանեան առաջին պատուիրակ Աքիֆ փաշան՝ յանձնախմբին բոլոր անդամոց հրաւիրագիր մը ղրկելով ծանոյց թէ առաջին նիստն յառաջիկայ հինգշաբթի օրը տեղի պիտի ունենայ ի Դոլմա Պաղչէ։

Սէմաֆոռ լրագիրն ըսելով կը ծանուցանէ թէ Հալէպի կուսակալ (Ինկիլիզ) Սալիհ փաշան Գօնեայի կուսակալ անուանեալ է. բայց Թուրք լրագիրք այս նկատմամբ որ և է հրատարակութիւն չեն ըրած մինչև ցարդ։

Նախորդ Աւագին նախարար Սալիհ փաշային և նախորդ արտաքին գործոց նախարար Սաֆա փաշային գաւառական կամ ուրիշ պաշտօններ տրուելուն լուրն ալ հաստատութիւն չէ գտած մինչև ցարդ։

Անգղիական լրագիրք իրենց վերջին թիւերուն մէջ կարևոր յօդուածներ հրատարակելով կ'ըսեն թէ Անգղիոյ ազատական կառավարութեան ապագայն սերտիւ կապուած է Գ. Կոշէնի Կ. Պոլսոյ մէջ կատարած պաշտօնին հետ։ Եթէ Գ. Կոշէն անյաջող ելնէ, ազատական կառավարութեան դիրքը պիտի տկարանայ. հետևաբար, անհրաժեշտ է որ, կ'ըսեն, բնաւ ջանք չխնայուի տէրութեանց համաձայնութիւնն անխախտ պահելու, որպէս զի Աւստրիոյ կողմէ եղած դժուարութիւնք Եւրոպիոյ միաբան գործակցութեան շնորհիւ կարենան կարգադրուիլ։ Բայց եթէ այս Եւրոպական համաձայնութիւնը պահպանել անհնար լինի, Անգղիա, կ'ըսեն, պէտք է առանձին և ազդուապէս գործէ. որովհետև հարկ անհրաժեշտ է որ Ազատական նոր կառավարութեան Արևելեան աշխարհաքաղաքականութիւնն՝ սպասուած արդիւնքներն արտադրէ։

Անգղիական վերջին լրագրոց մէջ կը տեսնենք թէ յունիս 2ին Լոնտրայի մէջ Գանթըրպըրիի գաւառին եպիսկոպոսական ժողովը գումարուած լինելով, նախագահը՝ Գանթըրպըրիի արքեպիսկոպոսն՝ ի մէջ այլոց ծանուցեր է ժողովին թէ «Պարսկաստանի մէջ և Արմենիոյ սահմանագլխոյ վրայ գտնուող Քրիստոնէական եկեղեցիներէն ոմանց հրաւէրներ եկած էին՝ դպրոցաց հաստատութեան և մանկանց կրթութեան համար Անգղիոյ օգնութիւն խնդրելու,» և միանգամայն իմացուցեր է թէ «Աւետարանի և Քրիստոնէական դիտութեան տարածման ընկերութիւնները Գանթըրպըրիի և Եօրքի արքեպիսկոպոսաց գումար մը յանձնած են, որպէս զի երկու կարող ուսուցիչք ղրկուին յիշեալ Ասիական գաւառներն։ «Այս երկու ուսուցչաց մին արդէն «որոշուած է, և ժողովին անդամ «եղող լորտերէն կը խնդրուի «երկրորդն անուանել։»

Եւրոպական լրագիրք ամենեքեան կը ծանուցանեն թէ Գ. Կոշէն կ'առաջարկէ եղեր որ Տուլչինեօ քաղաքն և Պոյանի գաւառը Գարատաղի յանձնուին, և նոյն տեղերու եղերաց վրայ ծովային հսկողութեան իրաւունքն, որ մինչև ցարդ Աւստրիոյ կը վերաբերէր, Գարատաղի տրուի. Ռուսիա, Իտալիա, այժմ կու տան եղեր Անգղիական դեսպանին այս առաջարկութեան։

Ռէօյթէրի գործակալութիւնը Կ. Պոլսէն յունիս 6 թուով հետևեալ հեռագիրը կը քաղէ Անգղիական լրագրոց։

«Ցուցած տեղեկութեանց նայելով, Գ. Կոշէնի կողմանէ Վեհ. Սուլթանին յանձնարարելիք գլխաւոր անօրէնութեանց մին Թուրքիոյ մէջ զօրեղ սահմանադրութեան մը կազմութիւնը պիտի լինի։»

Անգղիական վերջին լրագրոց մէջ հրատարակուած հեռագրութեանց համեմատ, Չինաստանի և Ռուսիոյ միջև պատերազմ մը մօտալուտ կը ցուցնեն։ Ռուսական կառավարութիւնը կեդրոնական Ասիոյ մէջ գտնուող զօրաց մեծագոյն մասը Քուլճայի կողմը կը ղրկէ եղեր, ուր Չինացիք կը համախմբին։

Պարսկական կառավարութիւնը Թէհրանի իւլէմայից հարցուցեր է թէ Պարսկական լեզուին արդի գիրերը փոխել ներելի է ըստ կրօնական օրինաց։ Իւլէմայք պատասխաներ են թէ ոչ միայն ներելի է, այլ և բարեպաշտական, եթէ Պարսկական լեզուին արդի (անճոռնի) տառերուն և հեգելու եղանակին փոխանակութիւնն ընթերցանութիւնը դիւրացընելու ծառայէ։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐ

Ֆոր տիւ Պօսֆոր լրագիրն իւր այս առաւօտուան թուով կը ծանուցանէ թէ Բ. Դուռն երէկ ծանուցագիր մը խմբագրելով, վեց տէրութեանց դեսպաններուն ղրկած է անմիջապէս։ Օսմանեան կառավարութիւնն իր այս պաշտօնագրին մէջ տէրութեանց ծանուցագրին Հելլենական խնդրոյն վերաբերեալ մասին պատասխանելով, Պէրլինի դեսպանախորհրդին գումարման նկատմամբ վերապահութիւններ կ'ընէ, և կ'ըսէ թէ այդպիսի դեսպանախորհուրդ մ'ինք Պէրլինի դաշնագրին 24րդ յօդուածին հակառակ կը նկատէ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԷՍՀԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻԷ

Երէկ իրիկուան գոցուեցաւ		12, 3
Այս առաւօտ բացուեցաւ		12, 4
Կէսօրին		12, 4
Րումէլիի երկաթուղի	Ֆր	36,25
Թղթադրամ	Օսմ. լիր.	1170
Թրամուայ	»	350

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

2 Յունիս

Սօսիէթէ Ժէնէրալ	Անգղ. լիր.	4,20
» Փոխանակութեան	»	3, 5
Կ. Պոլսոյ Պանքային	»	7, 5
Քրէտի Ժէնէրալ	»	3,25
Փոխ. 1863	Ֆր.	—,
» 1865	»	58,
» 1869	»	57,
» 1872	»	19,50
» 1873	»	54,50

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

3 Յունիս

Անգղ. լիրա	ղրշ.	110 6
Նաբոլէոն ոսկի	»	88
Իմբէրիալ Ռուս	»	90 20
Ռուսական թղթդրմ. 3 րուբ.	51 քարիք	
Գուլտէն	ղրշ.	51 27
Մէճիտիէի տարբերութիւն	»	6 58
Հինգնոց	»	208 10
Մէթալիք	»	212
Պիլինճ	»	515
5 փարանոց	»	350

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տիգրանակերտի Հայոց գիւղաքաղաքի երեւելեաց և Մուխթարաց կողմէ ստորագրեալ մայիս 21 թուականով հեռագիր մը՝ հանրածանօթ Քուրդ հարստահարիչ Բէճէլ պէյի Սէյտոնի, Պէտրի և Աճիլ անուն երեք բարբարոս որդւոց այս միջոցիս ժողովրդեան հասուցած չարիքները կը նկարագրէ, և յայտնելով որ եթէ այս հարստահարիչք գաւառէն չտարագրուին, ժողովուրդն իւր փրկութիւնը գաղթականութեան մէջ պիտի փնտռէ, ուստի կը խնդրէ որ այս մասին Պատրիարքարանէն ազդու միջնորդութիւն մը լինի Բ. Դրան։

Այս չարագործներէն մին՝ Սէյտոն՝ թէ և անցեալ տարի կայսերական Քօմիսէր Ալէքոյին փաշայի որոշմամբ աքսորուած էր, և մինչդեռ ժողովուրդը կը յուսար որ իւր միւս ընկերներն ալ պիտի աքսորուին, զարմանօք կը լսուի որ նոյն իսկ Սէյտոն ալ աքսորէ պիտի վերադառնայ։ Հեռագիրը ցաւ կը յայտնէ որ այսպէս ամբաստանեալք իրենց չարագործութեանց մէջ քաջալերուելով՝ հարստահարութիւնները պիտի կրկնապատկեն և ժողովրդեան անդորրութիւնը պիտի խախտեն՝ հակառակ կայսերական կառավարութեան կամաց։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ցերեկթեանց համեմատ ծանուցագիրն, ինչպէս որ երէկուան թուով համառօտիւ ծանուցած էինք, հարուածը Բ. Դրան ներկայացուած լինելով, կիրակի օրը նախարարաց խորհուրդն անոր վրայ զբաղեցաւ, և իր խորհրդակցութեանց արդիւնքը վեհ. Սուլթանին ներկայեց, ծանուցագրին թուրքերէն թարգմանութեամբն հանդերձ։

Ծանուցագիրն ութ էջէ կը բաղկանայ եղեր։ և իր պարունակութեան վրայ արդէն լսուած զրոյցներուն դալով, գլխաւոր կէտերն են Հելլէնական սահմանաց, Գաւառաղի տրուած հողերուն և Հայաստանի բարենորոգմանց խնդիրները։

Հելլէնական խնդրոյն վրայ ծանուցագիրը կ'ըսէ եղեր թէ Օսմանեան կառավարութիւնը Լորտ Սալիզպըրիի վերջին առաջարկութեան պատասխանած չլինելով, տէրութիւնք այս լռութիւնն իբր մերժում կը համարին, և հետեւաբար որոշած են Յունաստանի և Թուրքիոյ նոր սահմանը գծել Պերլինի մէջ դեսպանախորհուրդ մը կազմելով։ Ծանուցագիրը կը յայտէ թէ դեսպանախորհրդին գումարման օրն Յունիս 16ին որոշուած է, որ իր գործը կատարելէ յետոյ Թեսալիա և Եպիրոս յանձնախումբ մը պիտի զրկէ նոր գիծը սահմանելու համար։

Ցեռոյ Գաւառաղի խնդրոյն վրայ խօսելով ծանուցագիրը կը խնդրէ որ Բ. Դուռը ճշդիւ գործադրէ ապրիլ 13ին Գաւառաղի հետ կնքուած պայմանագիրն, որ Ալպանիոյ մէջ իր պաշտօնատարաց սխալմանց պատճառաւ մեռեալ տառ մնացած է։

Վերջապէս Հայաստանի գալով ծանուցագիրն ազդու լեզուաւ կը պահանջէ, Պերլինի դաշնագրին 61 յօդուածոյն տրամադրութեանց համեմատ, որ տէրութեանց խնամը տուլին այն բարենորոգումներն, որք յիշեալ գաւառին մէջ մտացուած են, և ապագային մէջ ազդու և կրական միջոցներ ձեռք առնուլին Քիւրդերուն ծայրայեղութիւնները զսպելու և Հայաստանի մէջ ապահովութիւն և բարօրութիւն հաստատելու համար։

Եթէ այս տեղեկութիւններն ստոյգ են, տէրութիւններն այժմ միայն Հելլէնական սահմանաց խնդրոյն գործնական լուծմանը կը ձեռնարկեն՝ Պերլինի մէջ դեսպանախորհուրդ մը կազմելով, որ ուսումնական յանձնախմբի մը միջոցաւ նոր սահմանը պիտի գծէ։ Բայց այս կէտին նկատմամբ ևս գործադրութեան եղանակն որոշուած չէ։ Աթէնքի Եւրոպական դեսպաններն Յունաստանի առաջին նախարար Պ. Թրիքուբիի հարցուցած են թէ արդեօք Յունաստան կրնա՞յ զօրք դրկել իրեն տրուած հողերն, և թէ Եւրոպա իրեն այսպիսի հրաւէր մ'ընէ։ Պ. Թրիքուբի պատասխաներ է թէ Յունաստան կրնայ 12,000 զօրք պատերազմական վիճակի մէջ դնել, և քանի օրէն այս թիւն երկուքն և հինգ հազարի հասցնել, համոզուած է ուրեմն որ երբ տէրութիւնք սահմանը գծեն, Բ. Դրան հրաւէր տան իր զօրքը քաշելու, և Յունաստանի խնդրոյ տան, որպէս զի նոր սահմանը զօրօք գրաւէ։ Բայց այն ատեն միթէ Ալպանիացիք թողուած հողերը չպիտի՞ խուժեն և Հելլենք Գաւառաղցւոց նման Ալպանիական դիմադրութեան չպիտի՞ հանդիպին. Այս նկատմամբ տակաւին Հելլէնական խնդրոյն ապագայն ալ մթութեամբ պատեալ է։

Միայն ծանուցագիրը Գաւառաղի սահմանաց և Հայաստանի խնդրոյն վրայ պարզապէս ազդարարութիւններ միայն կը պարունակէ՝ ապրիլ 18ի պայմանագրութեան և Պերլինի դաշնագրին 61 յօդուածին գործադրութեան համար. սակայն տակաւին չգիտցուիր թէ երբ գործադրութիւն չլինի՛ ի՞նչ ընթացք պիտի բռնուի։

Կ'ըսուի թէ ծանուցագիրն հաւաքական չէ, այլ համեմատ է, այսինքն փոխանակ բոլոր դեսպանաց մի և նոյն խմբագրով տարբեր ծանուցագիր մը խմբագրելու, մի և նոյն խմբագրութիւն մ'ընդունուած է, որոյ առաջին ստորագիրը Պ. Կօշէն ներկայացուցած է, և վերջնական խմբագրութիւնը դաղղիական դեսպան Պ. Թիսոյի գրչէն ելած է։

Վիճակը տաղնապալից է, և թէպէտ վեց տէրութիւնք առ այժմ բարոյական միաբանութեամբ կը գործեն, բայց՝ ինչպէս Լորտ Սալիսպըրի ըսաւ, տակաւին գործն ազդարարութեանց շրջանի մէջ լինելով՝ միաբանութիւն կարելի է. երբ գործնական միջոցներու կարգը գայ, կրնայ այն ժամանակ ներդաշնակութիւնը չառաջնամբ խանգարիլ։

Այսու ամենայնիւ, Եւրոպա իբրև ընդհանուր սկզբունք ընդունած է թէ խօսքերու ժամն անցած և գործի կարգն եկած է. բայց թէ ի՞նչպէս և ի՞նչ եղանակաւ պիտի գործուի,—ժամանակը պիտի յայտնէ։

ՀԱՅՔ 'ՆԻ ՔՈՒՐԴՔ

Թէրճէմանը Հագըգաթ լրագրին վերջին թիւերուն մէջ անանուն Քիւրդ Պէյի մը կողմէ գրուած նամակին և Ֆրդատտան վերնագրով հրատարակուած յօդուածին դէմ, որ՝ ինչպէս յայտնի է՝ Հայոց ազգին դէմ թշնամանք և զըրպարտութիւն կը բուրէր, լաւ պատասխան մը գրուած և հաղորդուած է Թուրք լրագրաց։ Այն գրուածին թարգմանութիւնն յարգոյ հեղինակին կողմէ մեզ հաղորդուած լինելով՝ կը փութամք հրատարակել ի ստորեւ։

Մեր աշխատակիցներէն մին ալ շատ բամ մ'առաջ Թուրքերէն լեզուաւ ընդարձակ հերքում մը գրած էր նոյն իսկ Թէրճէմանը Հագիգաթ լրագրին, բայց նա՛ անշուշտ իբր ձախող պատին համար փախչելով՝ յանձն չէ առած հրատարակել։

Ահաւասիկ յիշեալ գրուածին մեզ հաղորդուած թարգմանութիւնը։

Քիւրդ պէյ մը, որոյ ոչ անունը ծանօթ է և ոչ բնակայրն, և ընդ նմին Թուրք լրագիր մը, Թէրճէմանը Հագիգաթ, փախչելով որ Հայոց ազգին պահանջած բարենորոգմանց գործադրութիւնը Քիւրդերուն իրաւունքները պիտի կապտէ, և դայն Ձանաւաց ու զրկանաց մատնէ, կ'ամբաստանեն Հայոց ազգը թէ Օսմանեան տէրութեան դէմ դաւանի դիտում մը կը սնուցանէ, և զայն իրագործելու նպատակաւ Քրդաց դէմ բազմատեսակ զրպարտութիւններ ընելու կը զիջանի, հետեւապէս խղամ ժողովուրդն Հայոց դէմ գրգռելու կը ջանան՝ Ֆըդէլէր-լէր անունը տալով Հայոց դասին։

Գիտէինք արդէն թէ քանի մը Թուրք թերթեր կան, որք տէրութեան և երկրին ճշմարիտ շահուց անդիտակ՝ արժանապէս չեն կատարեր իրենց պաշտօնը, սակայն չէինք կրնար երեւակայել որ այդ թերթերէն մին ա՛յն աստիճան յառաջ երթայ, որ Հայոց վրայ նախատինք և մեղադրանք տեղայ, բարենորոգմանց գործադրութեան մասին անոնց ըրած խնդիրն ի յանցանս գրելով, և մինչև իսկ ժպրհի Հայոց ազգային դասն՝ որ արդարութեան դաս մ'է, Հայկական Ֆըտէլէր-լէր-ի անունով դրոշմել։

Ինչ որ Հայոց ազգը կը պահանջէ և պիտի պահանջէ ցվերջ, ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ իրական և անթերի գործադրութիւնն այն բարենորոգմանց, որ կայսերական հըրովարտակներով, ինչպէս նաև Օսմանեան Սահմանադրութեամբ խոստացուած են, և կայսերական կառավարութիւնը Պերլինի դաշնագըրով հանդիսապէս ստանձնած է անոնց գործադրութիւնը։

Թէ ի՞նչ է բարենորոգմանց մասին Հայոց ազգին բաղձանքը, շատ մեկին է և պարզ։

Առաջին՝ Հայոց ազգը կը բաղձայ, կենաց, պատուոյ և ընչից բացարձակ ապահովութիւն վայելել ինչպէս կը փափաքի նոյն ինքն Օգոստափառ Սուլթանն ալ։

Երկրորդ՝ Հայոց ազգը կը բաղձայ՝ Հաւասարութեան սկզբանց անթերի կիրառութիւնը տեսնել, որով՝ իսլամն իր մզկիթին, և Քրիստոնեայն իր եկեղեցւոյն մէջ միայն խտրին իրարմէ։

Երրորդ՝ Հայոց ազգը կը բաղձայ՝ Քրիստոնէից վկայութեան ընդունելութեան իրաւունքը վայելել իսլամաց դէմ։

Չորրորդ՝ Հայոց ազգը կը բաղձայ՝ Քրիստոնէից ժառանգական և կտակային խնդիրներն իրենց քրիստոնէական կրօնին սկզբանց համաձայն կարգադրելու իրաւունքն ունենալ։

Հինգերորդ՝ Հայոց ազգը կը բաղձայ, որ քաղաքական ատեանց և վերջապէս պետական ամեն տեսակ պաշտօններու մէջ ընդունուին իսլամ և Քրիստոնեայ, այն անձերը միայն՝ որ արժանիք և ձեռնհասութիւն ունին։

Վեցերորդ՝ Հայոց ազգը կը բաղձայ, որ Հայ ժողովրդեան վճարած տուրքն՝ իր բնակած երկրին բարգաւաճմանը ծառայէ։

Եօթներորդ՝ Հայոց ազգը կը բաղձայ, որ այն ազդեցութեան տէր անձինք՝ որք իրենց յաւէ և զեղծ արարքովն հռչակեալ են, չընդունուին բնաւ որ և է պաշտօնի մէջ։

Ութերորդ՝ Հայոց ազգը կը բաղձայ վերջապէս՝ Օսմ. կայսրութեան հովանւոյն ներքեւ բարեբաստիկ վիճակ մ'ունենալ, վայելել այն բարիքները՝ զորս Նախախնամութիւնը պարգեւած է մարդկային ազգին, խուժդուժ Քրդաց և ագէտ ու մոլեռանդ անձանց կեղեքումներէն և նախատինքէն ազատիլ, և այս վիճակը ձեռք բերելու համար չպիտի նահանջէ արդարութեան դիմելէ, չշեղելով սակայն օրինաւորութեան շաւղէն։

Ահաւասիկ, ինչ որ կը ցանկայ և կը խնդրէ Հայոց ազգը, և չկրնար մարդ ըմբռնել թէ Քիւրդ Պէյն և Թէրճէմանը Հագիգաթ և իրենց համամիտներն ի՞նչ բան կը նշմարեն ատոնց մէջ, որ հակառակ արդարութեան և քաղաքակրթութեան սկզբան, և Տէրութեան ու երկրին ճշմարիտ շահուցը վնասէ։

Ժամը հնչած է այլ ևս երկրին և հայրենեաց զարգացման, ժողովրդոց բարգաւաճման և բարեկեցութեան միջոցները տնօրինելու, որով պիտի կարենայ երկիրը վերածնիլ։ Այլ ևս ժամանակի ամենաթեթեւ կորուստ մ' մեծ ու անդարմանելի վնասներ կը ծնի, և արդէն Օգոստ. Սուլթանը քանի՛ քանի հրամաններ տուած է բարենորոգումներն իրագործելու համար, ուստի Քիւրդերը չպիտի կարենան այլ ևս Հայոց աշխատութեան արդիւնքը կապտելով ապրիլ, այլ պիտի պարտաւորին քաղաքացւոց վիճակի մէջ մտնել, և Օսմանեան միւս հպատակաց պէս տուրք և զինուոր տալ տէրութեան. այլ ևս Հայերն իրենց կենաց, պատուոյ և ընչից, կրաւածոյ և արտօրէից տէրը պիտի լինին, իրենց ազգային սեպհականութիւններն արդի անապահով վիճակէն ազատին, և ի մի բան, ամեն քաղաքական իրաւանց մասնակցին, օրինաց և արդարութեան անթերի գործադրութեամբ։

Այսպիսի վիճակ մը անշուշտ ոչ Քիւրդ պէյին, ոչ իր ցեղին և ոչ անոնց պաշտպաններուն հաճոյն կրնայ յարմարիլ, և այս է պատճառ որ վիլըւններ յարուցանելով և բըռնաձաղկրքներ տեղալով կը ջանան բարենորոգմանց գործադրութեան արգելել և խափան լինիլ, բայց ընդունայն. վասն զի մեր Օգոստափառ Սուլթանը քաջ վերահասու ըլլալով որ երկրին զարգացումն և անոր ապագային ապահովութիւնը խոստացեալ հիմնական բարենորոգմանց արագ գործադրութենէն կախում ունին, այս կենսական խնդրոյն կարգադրութեան համար՝ իր գահակալութեան օրէն ամեն փոյթ և խնամ չէ զլացած, որոյ մի փաստ ապացոյցը կրնայ համարուիլ նաեւ այն Սահմանադրութիւնը՝ զոր շնորհեց Օսմանեան ժողովրդեան։

Հետեւապէս չեն զօրեր այլ ևս այսպիսի ստոր գոփիններ և սպառնալիքներ այս վերաշինութեան գործն արգիլելու։

Քիւրդերը բազմազան ցեղերէ կը բաղկանան, որոց մէկ մասը հովուութեամբ եւ երկրագործական վաստակօք կ'ապրային, և Հայերն անոնց հետ կը կենակցին եղբայրական սիրով, սակայն միւս ցեղերն, որ մեծագոյն մասն են, ոչ ուրեք հաստատուն բնակութիւն ունին. ոչ տուրք կուտան տէրութեան եւ ոչ զինուոր, այլ աւազակական կը թափառին ասպատակութեամբ և յեղուզակութեամբ, և ուսկից որ անցնին, իրենց հետոց վրայ աւեր ու քանդ կը սփռեն, Հայոց նուիրական ազգային հաստատութիւններն, եկեղեցիներ և վանքեր, թանկագին նշխարք պատմական ժամանակաց, կը կողոպտեն, կը կործանեն, առանց դուրգն օգուտ մ'ունենալու տէրութեան և հայրենեաց. միայն գիտեն, և կը հարկադրեն սաեց տէրութիւնը՝ զիրենք զսպելու համար բանակներ հանել իրենց դէմ։

Իսկ Հայերն՝ ընտիրյաստութիւններով օժտեալ ժողովուրդ մ'են, իրապէս հաւատարիմ իրենց տէրութեան, որ գիտցան վերջին պատերազմին ժամանակ՝ Օսմ. կայսրութեան փառացը, պատւոյն և փըրկութեան համար ամեն զոհողութիւն յանձն առնուլ. հազարաւոր Հայեր կայսերական բանակին ծառայեցին անձնուիրաբար, և մինչև իսկ թնդանօթ ու ռազմամթերք իրենց ուսոց վրայ բարձած՝ փոխադրեցին, զրաստից աշխատութեան գործերն ալ իրենք կատարելով. իրենց քանի մը տարուան պարէնն ու պաշարը կայսերական զօրաց տուին, ատենական մամուլն այն ատեն գովութեամբ հռչակեց Հայոց անձնըւիրութիւնն ու հաւատարմութիւնը։ Բայց ի՞նչ ըրին Քիւրդերը պատերազմին ատեն.— Ոչինչ ալ իրենց դերն ունեցան, բայց փոխանակ կայսերական բանակին ծառայելու և պատերազմող զինուորին օգնելու, Օսմանեան զինուորութեան փառքն ու պատիւը նսեմացուցին, փոխանակ տէրութեան և հայրենեաց փըրկութեան գործին համար թշնամւոյն դէմ աշխատելու, անոր բանակացն առջեւէն խոյս տալով դասալիք, և իրենց փախուստի ճանբուն վրայ, ուր որ Հայոց և Թրքաց գիւղեր դտան, աւերեցին, և ժողովրդեան ինչքն յափշտակեցին, կանանց և աղջկանց պատիւը բռնաբարեցին, և վերջապէս պատերազմի արհաւրաց վրայ իրենք ալ ուրիշ աղէտալի մը յաւելցուցին։

Հայաստանի Հայ ժողովուրդն որքան ալ Քրդաց կեղեքումներու ներքեւ ճնշեալ, որքան ալ պատերազմէն վնասուած, և որքան տեղական մեծաւանդ պաշտօնէից հարստահարիչ և խոշտանգիչ ձեռաց ներքեւ անապահով վիճակի հասած, սակայն և այնպէս գիտցաւ համբերել, և իր առ Օսմանեան գահն ունեցած հաւատարմութիւնն անեղծ և անխախտ պահել։

Եթէ մտաբերէք նա չեղել իր ծանուցեալ հաւատարմութենէն, գիտցող առիթ չէր պակսեր իրեն, երբ Ռուսական բանակն Հայաստան աշխարհ կը մտնէր, ուր հայազգի հըրամանատարք և զօրապետք և հազարաւոր զինուորք կային, և այն ատեն շատ հեշտ էր Հայոց ընդվզիլ տէրութեան դէմ և ապստամբութեան դրօշը պարզել. Եւ ո՞վ արդեօք պիտի կարենար զիրենք արգելուլ, միթէ Քիւրդե՞րն, որ այն ատեն լեռներուն վրայ դարանելով յելուզակութեամբ զբաղած էին, և իրենց ձեռքն անցած Օսմանեան զինուորները կը կողոպտէին։

Քիւրդ պէյն և Թէրճէմանը Հագիգաթ կ'ամբաստանեն Հայերը թէ իրենց տրտունջներ և դանգատանաց մէջ թաքուն դիտում մ'ունին, և թէ այս նպատակին հասնելու համար Քրդաց դէմ ամբաստանութիւններ կը յերիւրեն, և թէ պարզ և մանր դէպքերը չափազանցօրէն մեծցնելով ամենուրեք կը հռչա-

կեն։ Այն ամենօրեայ հարստահարութիւններն, որոց կէս նշաւակէ եղած է Հայ ժողովուրդը Հայաստանի մէջ, մանր մունր և մասնաւոր հանգամանք ունեցող դէպքեր չեն, այլ մեծագոյն ոճիրք են, որ երկիրն ու ժողովուրդը չքացուցած են։ Այն քննիչ մասնախմբերն՝ զորս Բ. Դուռը քանիցս կողմեց Հայոց ազգին իրաւացի դանգատանաց վրայ, և այն քննիչներն՝ զորս յուղարկեց գաւառներն, իրենց կատարած քննութեամբ միահամուռ հաստատեցին ի պաշտօնէ թէ՝ Հայերը Քրդաց և ուրիշ վայրագ ցեղերու հարստահարութեանց երեսէն, և միանգամայն ապիկար և զօշաքաղ պաշտօնակալաց կեղեքմանց պատճառաւ, ստուգիւ թշուառութեան մատնուած ժողովուրդ մ'են, որոյ ձայնը նաեւ արքունի գահն ալ կը տուժէ։ Այս Քիւրդերն և հանգունանման ցեղերն երկար տարիներէ հետէ շատ ոճիրներ գործած են. վերջին պատերազմէն յառաջ և յետոյ այսինքն վեց տարուան միջոցի մէջ, իրենց սպաննած Հայերն և կողոպտած վանքերն ու եկեղեցիները մէկ մի առ մի կրնամք թուել յանուանէ. իսկ Քիւրդ պէյն և Թէրճէմանը Հագիգաթ այս ոճիրներն ի՞նչ անունով որ կոչեն նկատել՝ թող նկատեն, կոչեն մասնաւոր և սովորական դէպքեր համարին, կոչեն ոչ, բայց կրնա՞ն մեզի մատնանիշ ցոյց տալ այս ոճիրներուն հեղինակներէն մին՝ որ պատժուած ըլլայ իր յանցանաց ծանրութեան և այլոց օրինակ լինելու արժանի կերպով։

Եթէ Հայոց գանգատանաց պատճառները նորագոյն կամ կեղծ բաներ եղած լինէին, թերևս մինչև աստիճան մը տեղի տային կասկածներ զարթուցանելու. սակայն Հայոց ազգը շատ կանուխ՝ դեռ Քիւրդ պէյն և Թէրճէմանը Հագիգաթի հրատարակիչը չծնած՝ դժբաղդաբար ունեցած է այդ տրտունջներու պատճառներն, և անոնց բարձման համար բազմաթիւ խնդրագրեր, բողոքագրեր, հանրագրեր և թագրիրներ մատուցած է, որոցմով լի են Բ. Դրան դիւանները։ Եթէ Հայոց խնդրած բարենորոգումներն իրապէս գործադրուին, ոչ թէ միայն իրենք պիտի օգտին անոնցմէ, այլ նոյն իսկ իսլամ եւ ուրիշ ցեղք եւ կրօնք դաւանող հայրենակիցք անդորր ու խաղաղ վիճակ մը պիտի ունենան, վասն զի անոնք ալ Հայոց նման ենթակայ են զրկանաց եւ այս վիճակէն դժգոհ։ Ոչ երբեք Հայերը մտաբերած են իրենց երկրէն տարագրել Քիւրդերն, այլ իսլամներէն եւ Թուրք մամուլէն շատ առաջ խորհած եւ առաջարկած են Բ. Դրան՝ զանոնք վայելչութենէ քաղաքակրթութեան վիճակի վերածելու համար կրթութիւնը պարտաւորիչ գործել անոնց մէջ, զինուոր առնել անոնց ձեռքը արօր եւ խոփ յանձնել, և գիւղերու մէջ հաստատուն բնակութեամբ ղեկավարել զանոնք. Եթէ Թէրճէմանը Հագիգաթի Քիւրդ պէյը՝ փոխանակ խմբագիր փաշայի և Ահմէտ Մուխթար եւ Ալլահին փաշաներու աքսորել ուզած Քիւրդ պէյերէն կամ անոնց տորանեկաց կարգէն չէ, ինչո՞ւ ուրեմն այդքան կը տագնապի, երբ Հայերը բարենորոգում կը խնդրեն։

Կը կրկնենք, Հայերը որ և է թաքուն դիտում կամ գործ չունին, իրենց միակ փափաքն է Օգոստ. Սուլթանին հովանւոյն ներքեւ բարեբաստիկ վիճակ մը ձեռք բերել։ Իսկ Քիւրդ պէյն և անոր ջատագով ու պաշտպան թերթը, Հայոց ազգին հաւատարմութիւնը զոր կարելի չէ երկբայութեան ներքեւ թողուլ, արատելու համար՝ կը յանդգնին զրպարտել և չարախօսել. ըսելով թէ Հայերը չարամիտ դիտաւորութիւն մ'ունին, թէ վանուց մէջ Հայոց քահանայն արդելք կը լինի սովորել Քրդաց ըլլալիք օգնութիւններուն, և թէ Հայերն այսպէս կամ այնպէս կըլլան։

Քիւրդ պէյը կամ Թէրճէմանը Հագիգաթ կուզեն որ Հայերն անձնական ապահովութենէ և անդորրու-

թենէ զուրկ մնալ, Քրդաց կեղեքիչ ճիրաններուն և ազդեցութեան տէր անձանց դերութեան լուծին տակ ընկճին, որպէս զի երկրին ցեղերն և ուժինները չարաչափեն արդէն Հայոց աշխատութեան արդիւնքը, սակայն հայրենիք յաճախ և յաւեր դարձեր է, Քուրդ աշէյին փո՞յթն է միթէ։ Եւ ի՞նչ ցաւալի բան է որ հրապարակային թերթ մը Քուրդ աշէյին պաշտպան և ջատագով կը կանգնի։

Հայոց ազգին դէմ եղած այս չարախօսութիւններն, և բարենորոգմանց իրացումը խափանելու միօք յարուցեալ դժուարութիւններն, ոչ միայն չարամիտներուն համար վնասէ զատ ուրիշ արդիւնք չունին, այլ նաև Օսմանեան ազգին արժանապատուութեան կը դպչին, որ քաղաքակրթութեամբ և արդարասիրութեամբ փայլիլ կուզէ։ Բնաւ տեղի չտանք բարեկամաց և օտարաց, որ իրաւունք ստանան զմեզ կշտամբելու։ Այս դարը յառաջադիմութեան և քաղաքակրթութեան դար է, և ամենքս ալ՝ իսլամ և Քրիստոնեայ՝ մի և նոյն հայրենեաց որդիք եմք և մի և նոյն վեհապետի ժողովուրդք։ Պէտք է ուրեմն մեր Օգոստափառ վեհապետին ընդդացումները քաջ ըմբռնենք, օրէնքները յարգենք, և միահամուռ աշխատինք տէրութեան և երկրին փրկութեան համար, մեկուսի թողով մոլեռանդութիւնն։ Եւ այն ատեն աշխարհ համակրանօք պիտի նայի մեզ և ըսէ. "Տեսէք սա Նէճիպ (1) Օսմանցիներն, որ գիտցան իրենց հայրենեաց վերաշինութիւնը պատրաստել։"

* * *

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՄՈՒՇ

3 Մայիս 1880

... Խմբագրապետ.

Այս անգամ դարձեալ կուգամ հրապարակ հանել Ձեր պատուական թերթին միջոցաւ անդուսս գեր. Առաջնորդ Ալէքսթեան Գրիգորիս Սրբազանի անվայել ընթացից համառօտ նկարագիրը, զոր Պիթլիսէն գրած են մեր բարեկամներէն միոյն։

«Այսօր Անգղիոյ վսեմ. հիւպատոսը հոս (Պիթլիս) եկաւ վանէն, վասպուրականի ավերաց համար ցորեն առնելու և փոխադրելու նպատակաւ. հետը դառնալ թարգմանը հետևեալ ցաւալի պատմութիւնն ըրաւ մեզ.

«Երբ Մըշակ գիւղ հասանք, Մշոյ անգութ առաջնորդը հոն գտանք, որ յիշեալ գիւղի քահանաներն և ժողովուրդը կանչելով պատկառած և այլ ինչ ուզեր է, Գիւղացիք պատասխաներ են թէ «իրենք Մշոյ վրայ չեն, այլ Պիթլիսու վանքի վրայ։» Զայս լսելով Ալէքսթեան Սրբազան խեղճ գիւղացիներն ի գետին կը ձգէ և անգթաբար ծեծելով 5, 8, 10 ոսկի կը պահանջէ, որպէս զի ազատ թողու զիրենք. խեղճ գիւղացիք ճարահատ մնալով յիշեալ վսեմ. հիւպատոսի թարգմանին կը դիմեն. Թարգմանըն ալ այս եղելութիւնը Հիւպատոսին կիմացնէ*, և ինք կերթայ առաջնորդին քով, և շատ մը յանդիմանական խօսքեր խօսելով կը թքնէ երեսին և կը դառնայ ըսելով թէ՝ Մօտս բռնած աւազակաց և ոճրագործ Քուրդն ասոր հետ բաղդատելով՝ աւելի գթառատ և անպարտ է։

Այն բանալով և կեղեքիչ եպիսկոպոսին ի գործ դրած հարստահարութեանց առաջքն առնելու համար, Պիթլիսէն հետևեալ միջոցը գտան։ Լուր տուեր են բոլոր գիւղացւոց թէ՝ «որ գիւղ որ մտնէ Ալէքսթեան եպիսկոպոսը, ծեծելով դուրս հանեն։ Եթէ կառավարութեան դիմէ, պատասխանատուն մեք ենք»։

Դառնամք ուրիշ ոչ նուազ ըստամբակի կէտի մը վրայ խօսելու։ Այսօր 6 կամ 7 ամիս առաջ յիշեալ կողոպտիչ Սրբազանին ժողված պսակադրամները հին Պէշլիկ ըլլալով, այս անգամ երբ կրկին գիւղերը կերթայ, կըսէ թէ Ձեր ինծ տուած ստակը Պէշլիկ էր և հիմայ Պէշլիկն ընկած է, ուրեմն պէտք է փոխէք. վերջապէս թշուառ գիւղացիները գանակոծելով ու չարչարելով իւր նպատակին կը հասնի, բոլոր Պէշլիկ ստակը կը յաջողի արծաթ Մեճիտիէի փոխել։

Ահաւասիկ մեր Ալէքսթեան սրբազանի վերջին օրերս ի գործ դրած չարեաց համառօտ նկարագիրն այս է, զոր ամէն ազգասէր ընթերցողք չեմ կարծեր որ առանց արտասուք թափելու կարդան և անցնին։ Կը յուսամք միանդամայն որ Ազգ. Վարչութիւնը պիտի փութայ իւր ջանքն ի գործ դնել, և թշուառ գիւղացիներն ազատել այս անգութ ... ժանիքներէն. որովհետև գիտէ ազգային վարչութիւնը թէ մինչև այսօր Հայաստանի մէջ ամեն Հայ անհատ մահու և կենաց մէջ կը տառապի, Ալէքսթեան, գիւղացիներն ու քաղաքացիները կողոպտելով միայն կը լլագի, Մշոյ աշխարհ քանդել և աւեր դարձնել կըսպառնայ Շահապասի և արիւնարբու Ալփասլանի նման, և երբ երկրորդ Լէնկթիմուր կարշաւէ Մշոյ աշխարհին վրայ և չարիք չըմնար որ ի գործ չդնէր։

Ամեն ոք կը դանդատի թէ Մշոյ ժողովուրդը խաւարի մէջ է. այո՛ և ես նոյն ձայնակից լինելով կըսեմ թէ խաւարի մէջ է և կորուստեան անդունդին մօտ, քանի որ այսպիսի բռնակալ և խժդժաբարոյ անձ մը իրեն կառաջնորդէ. ուստի ցաւ զգալով Մշոյ տխեղ և խեղճ ժողովրդեան ներկայ վիճակին վրայ, գրած տողերս Սրբազան Պատրիարք Հօր և Ազգ. Վարչութեան ուշադրութեան կը յանձնեմ, աներկմիտ ըլլալով որ նոքա ինձմէ աւելի ցաւ կ'զգան այս մասին։

Խմբագիր Տէր, այս տողերս զոր կը գրեմ, թշնամական ոգւով չեն, վասն զի բաւ կը համարիմ Քրդերուն և այլոց հարստահարութիւնները։

Ուստի կը խնդրեմ.. Տէր, Ձեր պատուական թերթին մի անկիւնը զետեղելու շնորհ ընէք այս արտասուաշարժ տողերս, որոց մէջ տառերն մէկ մասը հազիւ կարողացայ գրել Ձեզ։

Մնամ միշտ անձանօթ

* * *

(1) Թէրճէմանը Հալիդաթ՝ Քուրդ աշէյին նամակը հրատարակելէ ետև՝ չկրնալով ազօղել իր ներքին ուրախութիւնը, սա տողերը յաւելցուցած էր. «Աֆէրին Նէճիպ (ազնիւ) Քիւրտ։»

*Ամօթ և զայրոյթ կ'զգայ մարդ այս տողերը կարդալով. Արդեօք Անգղիական հիւպատոսը չպիտի՞ ըսէ և մանաւանդ չպիտի՞ գրէ իր կառավարութեան թէ Հայաստանի խեղճ Հայ գիւղացիք նոյն իսկ իրենց եկեղեցականներէն, առաջնորդներէն, հայր, հովիւ, իշխանակալ, պաշտպան կոչուող եկեղեցականներէն կը հարստահարուին ոչ նուազ անգթութեամբ և խժդժութեամբ քան ի Քրդաց և յայլոց։ Եւ ի՞նչ տպաւորութիւն պիտի ընեն արդեօք այս սոսկալի տողերն Անգղիացւոց և այլ օտարազգեաց վրայ, և ի՞նչ գաղափար պիտի տան մեր ազգային բարոյականին և ներքին վարչական վիճակին նկատմամբ։

Ծ. Խ.

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Ի ԿԱՐՆՈՅ ՄԻՆՉԵՒ ՊԱՅԱԶԻՏ

(Շար. տես թիւ 2635)

ԳԱՐԱ-ՔԻԼԻՍԷ ԿԱՄ ՆԱՀԻՅԷ

Նահիէ՝ Պայազիտի Մութեսարըֆութեան Գազան է, որոյ գլխաւոր տեղին է Գարա-Քիլիսէ, Եփրատայ ափ կողմը, Վաղարշակերտի արևելեան կողմն 5 ժամ հեռաւորութեամբ Պայազիտի ճանապարհին վրայ, որ բերդի և փոքր առևտրաշատ աւան մ'էր պատերազմէն առաջ և հիմայ գրեթէ կործանած. Այս աւանը Գայմագամնիստ է, թիւ Հայոց 80 տ. որոց 20 գաղթ. 2-3 թուրք կարգէն գաղթած։ Հայք ունին 1 եկեղեցի հնաւուրց, բայց վերջին պատերազմին կողոպտուեր և փառօգողեալ արձանագրութիւնք չկարդացուելու չափ աւերեալ են, սակայն աւանդութեան համեմատ նորոգել Հերակլ կայսրը Խաչ-Քիլիսէի վանքը շինելէ յետոյ եկեր և այս եկեղեցին շիներ է յանուն Ս. Աստուածածնայ. քարերը սրբատաշ են և դորշագոյն լինելուն Գարա-քիլիսէ կոչուած է և իւր անունն է որ վիճակն ալ այդ անունը կը կրէ։ Ցեղայս Միւֆթին, որ բարեպաշտ Մահմետական մ'է, արդարասէր և անաչառ անձ մը ըլլալով Հայոց վրայ բարեսէր մ'է եղած, իւր գաւառը լսելի բոլոր գիւղերը (Ահազդարձիս ժամանակ միևնոյն հիւրանոցին մէջ գտանուեցանք ի միասին.) յանձնարարեց իրեն վիճակին Հայ ժողովուրդը, խոստացաւ Հայոց անդորրութեան համար կրկնապատկել իր ջանքը, և մոլեռանդ Շէյխ-Խալիֆայի և երկրաւ Գայմագամի բռնութիւնքը մեղմել. փոխարէնը պաշտպանութիւն խնդրեց ինձմէ և ես խոստացայ. Հարկ չըկայ ըսել որ ուր որ կերթայի իբր Միւֆթիին կը վարուէին հետս, զի Հայք իմ վրայով այդպէս տարածայնութիւն կը հանէին, և ահա կառավարութեան պաշտօնեայք ծերպատիւ առջևս նստած՝ տէրութեան ընթացքը և քաղաքականութիւնը կը քարոզէին ինծի, այն է Քրիստոնէից ազատութեան և ամբողջութեան վրայ հակել, հակառակ պարագայի մէջ պատասխանատու մնալ սպառնալեօք. առանձինն խօսած վրայ դանգատներ յայտնելէ վերջ՝ երկայն «թէժէններ» կը բաժնէին։ Ի Տիասէն կառավարութեան պաշտօնատեղին լըցայ։

Ցրասլիդմնէն աւելին, ի բաց առեալ կարին, Գարաքիլիսէի Հայերը արթուն, ուսումնասէր և ազգասէր վիճակի մէջ տեսայ. սոքա իրենց բարեկենդանութեան ժամանակը ամեն կարի աշխատեր են դպրոցի և եկեղեցւոյ համար։ Վարժարանին և եկեղեցիին պրած են, ունին այժմ երկու կարգի վրայ շինուած տասնեմէկ վաճառատուն լաւ վիճակի մէջ, կոյն նաև երկու փուռ ընդարձակ, չորս չուեմարաններով բաժնուած և մէկ խանութիւն, զոր Քուրդք առ նախանձու այրեր են։ Ասկէ զատ վաճառատանց գանձոյն ընդարձակ գետինը գներ են, դարձեալ նոյն կերպով վաճառատուններ շինելու համար. սակայն թերընտրութեան քանդիչ ձեռք չթողին։ Գարաքիլիսեցւոց եռանդը, յառաջդիմելու ջիրենք և մխիթարելի. լալով և ուրախութեան արտասուօք հնարանալ կը լինէին Գրիգորասիրաց-Ալեքսեան ընկերութենէն և իրենց հեռաւոր հայրենակից, և ազգայիններէ որ զիրենք չեն մոռցած՝ զրկելով իրենց մխիթարիչներ և յոյս։

Ցուլիս 3ին վաղ մեկնեցայ Գարաքիլիսէէն. ճանապարհի ապահովութեան համար կառավարութեան սարիկան մը և գիւղէն ալ անձ մը առնելով հետս՝ հասայ մէկ ժամէն Եօնճալու Հայ գիւղը, ուր Հայոց թիւն է 55 տ. յորոց 20ը գաղթական են. եկեղեցի դպրոց քանդըւած են. քահանայ չունին։

Գարաքիլիսէի Գազայի մէջ կան նաև հետևեալ գիւղերը, որք Հայաբնակ են,

Ղոզի 22 տ. Հայ, յորոց 2 տան գաղթ. եկեղեցի և դպրոց քանդըւած, քահանայ չկայ և Գարաքիլիսէէն 2 1/2 ժամ հեռաւորութիւն ունի։

Ջիրօյ 7 տ. Հայ, 15 տ. ալ գաղթած. եկեղեցի դպրոց քանդուած, քահանայ չկայ, 3 ժամ հեռի։

Մանկասար 55 տ. որոց 24 տ. գաղթ. եկեղեցի և դպրոց նոր շինուած, բայց դասատու կը պակսի, 3 ժամ հեռու։

Քիւրդրան 35 տ. որոց 15 գաղթ. 2 տ. ալ թուրք, եկեղեցի և դըպրոց պլած, քահանայ ոչ գոյ, 3-1/2 ժամ հեռու։

Խըտըր 23 տ. որոց 19 գաղթ եկեղեցի դպրոց և տուներ քանդուած խախտել էին. առոն Գայմագամէն 2 ժամ հեռու։

Երիցու (Երէցի) գիւղ 30 տ. յորոց 20 գաղթ. դպրոց քանդուած 1/2 ժամ հեռու։

2–3 օր առաջ Քիւրդ-դղան և Եփրատ գիւղեն երկու Հայ գաղթականներ Վաղարշակերտու Քըրդերը, մին 14 և միւսը 45 տարեկան, որոց մարմինը սարսափելի կերպով յօշոտեալ էին և սանիները խոցած բերանին դրուած։ Այս դէպքը ծանուցի ի Կարին Քոմիսէրներուն, որոց կողմանէ հարցաքննութիւն մը գալով ի Վաղարշակերտ սատրին և անաչառ քննութիւն մը բացուած է այժմ. յուսալի է որ մօտ օրէն չարագործք գտանուին։ Կայ նաև Երատաս գիւղ մը բաղկացեալ 15 տ. Հայէ որք գաղթած են.

Մզրան 20 տ. Հայ, 10ը գաղթած, 3-4 տ. Քուրդ։

Ճանապարհիս վրայ եղած բոլոր գիւղերն ալ պտտելով, գիւղացիք շուրջս կը դումարուէին, դանգատները և վիճակնին շատ ծանր էր. պատերազմէն ի վեր վայրագ Քուրդք իրենց մոլեռանդ Շէյխերէն գըրգռեալ աւելի չարիք անարգել կը հասցնեն այս թշուառաց վրայ, որք դարձեալ գաղթելու կը պատրաստուին. յայս սուլի անուրց, հասկցուցի որ քիչ մ'ալ սպասեն, թէ Հայուն վիճակը շատ լաւ պիտի լինի շնորհիւ կայսերական կառավարութեան, թէ մենք խիստ երջանիկ պիտի լինինք եւ. «Վարդապետ մ'ալ այն յոյսերը կուտար մեզ ըսին, տարի մ'առաջ, բայց էլի ոչինչ տեսանք ու չտեսանք. շատ փաշաներ, Միւֆթթիշներ եկեր են, բայց բան չենք տեսած. Հայուն բաղդն է այս, Հայու արմատն է չորցնել, տեսնենք» կըսէին լալով։ Խռովեալ Ջերջի բարձունքէն մեկնեցանք սարիկանս և գիւղին Ուլամճին (ուղեցոյցը) հետս. կը ջանայի ուրախութիւնը կեղծել բայց չէր հնար, ի հեռուստ կը տեսնէի զինուոր՝ որ յամրաքայլ կուգար կանգներ, տխուր և սիրելի յիշատակներ մէկ մէկու կը յաջորդէին. իսկ դէպի դաշտ իջնելու նեղ ճանապարհ մը ունէինք անցնելու, որ տակը Եփրատայ անդունդն էր. Ահա Խաչատուր կըսէի հառաչելով, իւր երգոց տխուր կը յաջորդէին «ո՛հ, քիչ մ'ալ, Խաչատուր ծընդեր կենդանեէն, չկրնար քալել. սարսաւանք աչքերն կը հոսին, գետինը կը համբուրէ։ Վերջապէս մեր հեղ Խաչատուր կատակի դադան մը կը գտնէր, իւր սրբերով մերձակայ տարերը կը թնդացնէ, զի Բուլանըխ յետս մնացեալ ժամանակ իրենց գաղթականութեան ատեն 4–5 անգամ շրջելով այս նեղ ճանապարհէն ընկրած 18 անձ, երախայ, ձի կանույք և ծերեր. ոմանք խեղդամահ մեռեր և երախայք ալ աղջկերու տակ ջախջախուեր են. «Վարդապետ այդ սև օրը տեսնէինը ապա ուզեն է, կըսէր, Վարժապետ Աֆանդի»—Շահաբասի երկրորդ գերութեան վարեցան Հայք, ըսի լալով և զինուոր վերյիշելով, զի սա վերջին գաղթականութիւնը 1000 տան ժողովրդէն 4213 անձ զոհ տուաւ, ոմանք խեղդամահ ի գետս, ոմանք Խալպախաց ձիոց սմբակաց, ոմանք սովերու անկեալ, ոմանք յղութենէ, և ոմանք ալ երեք օր երեք գիշեր անօթութենէ, ծարաւէ և անդադար ճանապարհորդութենէ յառաջ եկած հիւանդութենէ կորսուած. մեր ցաւերը նորոգեցան կրկին, անցանք հազարուսեկ թըշուառութենով այս տխուր ու դըժնդակ յիշատակներով լի վայրերէն։ Մասաֆա, այս էր սարիկանիս անունը, կարծես ուզելով ինձ ցաւակից լինիլ, կարեց իւր ուրախ զուարթ խօսակցութիւնը և երգերուն ձայնը։ Երեկոյեան լաւ մ'իջին հասանք ի Թաշլը-չայ Պարսկական գիւղը, ուր օթևանեցայ Պայազիտցի Թաղաս Աղա Գրիգորեանի խանութն, և առաւօտուն Թաշլը-չայէն մեկնելով՝ դարձեալ սարիկանի և Պարսիկ ուղեցոյցի մը ուղեկցութեամբ ժամը 3 ին հասանք Խաչ-Քիլիսէ, ուր կանգնեցանք տոտոններուն վրայ ըլլալով թէ մեզ և թէ ձիոց հանգիստ տալինք։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԱԶԳ. ՏՆՏԵՍ. ԽՈՐՀՐԴՈՅ

Նոր գիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ թաղային մատակին մատակարարութեան 24 ամսոյ հաշուեցոյցն՝ որ կսկսի 1877 յունվար 1է և կը յանգի ցվերջ դեկտեմբերի 1879 տարւոյ, ըստ օրինի Տնտես. Խորհրդոյ ներկայացուած, և նոյն հաշուեցոյցին յոր և նման մէկ օրինակն եկեղեցւոյ բակին ի տես թաղեցւոց կախուած է։

Ըստ ի Տնտես. Խորհուրդն այսու պաշտօնական ծանուցմամբ հրաւէր կը կարդայ Պատուարժան թաղեցւոց, որ յիշեալ հաշուեցոյցին վրայ որ և է բողոք կամ դիտողութիւն ունին, թուականէս մինչև 21 օր դրաւոր կերպիւ ներկայացնեն Տնտես. Խորհրդոյ։

Հետևապէս այն պայմանաժամին լրանալէն ետև՝ որ և է բողոք կամ դիտողութիւն անլսելի պիտի մնայ։

30 Մայիս 1880

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Կ. Պոլիս

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՍՐԱՀ

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նկատելով որ յառաջադիմութեան նպաստող գլխաւոր և զօրաւոր միջոցներն են ժողովրդական դպրոցներն, և նկատելով որ այս դպրոցներն, ի բաց առեալ մի քանին, Ազգին կըրթական կարօտութեանց ու պահանջմանց համապատասխանող ընթացքէ հեռի են, և անմիջական պէտք ունին նոր կազմակերպութեանց և միւսի, կամենալով կարօտութեանս չափով դպրոցներու այն յառաջարժ քայլերուն մի նոր շարժում տալու փափաքով, կրթական ասպարիզին մէջ նշանաւոր հանգամանք անձանց խորհրդով «Մանկավարժական սրահ» մը բանալ որոշեցի, ուր կարող լինին Ազգ. Ուսուցիչք մանկավարժական հրապարակային դասախօսութիւններ լսել և դասախօսութեանց նոր մեթոդներու վրայ ծանօթութիւններ ստանալ։ Քանի իմ կարծեօք՝ ազգօգուտ ձեռնարկութիւն մը պիտի լինի այս, և յոյս ունիմք որ իբրևանց աջակցին և կոչումը ոգւոյ և Հայ մանկութեան օգուտը մտածող և մեծարող ուսուցիչք պիտի փութան օգտիլ այս մանկավարժական հաստատութենէն. Ցեղայս Մանկավարժութեան հմուտ անձերէն Պ. Խիլքեղեան, Պ. Սպանդարեան, Պ. Ս. Վրդանէսեան, Պ. Սուքիասեան, Պ. Պէրպէրեան. Պ. Ա. Լաւրինեան, Պ. Գուրգէն և այլ ազգային ուսուցանող գրագէտք և բանասէրք՝ սոյն հիմնարկութեան օգուտն ճանաչելով մեզ քաջալեր կարողացին և խոստացան ինքեանց եւ պարբերաբար հրապարակային դասախօսութիւններ տալ։

Ուրեմն հրաւէր կը կարդամք ամեն Հայ ուսուցիչներուն և մանկավարժական հարցերով հետաքրքիր անձերուն, յառաջիկայ կիւրակէէն սկսեալ ամեն երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերն ժամը 10ին և կիւրակէ օրերն ալ ժամը 4ին (ըստ ասձկ.) ներկայ գտնուիլ Գումգաբուի Մէզպուրեան երկսեռ վարժարանը, ուր հաստատուած է մեր մանկավարժական սրահը։

Մուտքը ձրի է

Յակոբ Պօղոսեան Մեզպուրեան

1880 յունիս 1

Մէզպուրեան վարժարան

Գումգաբու

Պատրիարքարանի փողոց թիւ 16

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՔ Պ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ

Թիֆլիզ 1880

Պետրոս Հ. Պ. Ադամեան ազնիւ երիտասարդ Հայ դերասանը, որ թատերական ներկայացմանց մէջ մեծ դերեր ճարտար ձևերով կը ձևացնէր, իւր յաջողակ արուեստին զանազան ալեծուփ զգացմունքներն այս քերթուածոց յօրինած էր, Տփխիսու հասած օրէն ձեռագրերը յանձնեց տպագրութեան որ այսօր 'ի լոյս ընծայուելով դրկած է Ձաք-

մագիրը, Թիւ 20 Յովէփ Գասփարեանի գրատան մէջ վաճառուելու։
Գին 12 ղրուշ արծաթի ,
Փափաքողք կան որ գիրքը ճանչցողներէն բազմաթիւ անձինք մէկ մէկ օրինակ գնելով իր այս ուսանելի ընտիր գործոյն մէջ գիրքը պիտի քաջալերեն ։

ՃՇՄԱՐԻՏ ՊԱՏԿԵՐՔ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԱԶԳԱՅՆՈՑ ՎԻՄԱԳՐԵԱՑ

Անդրանիկ Ալաբաշեան

Այն նկարիչը՝ որ Ազգային Մատենադարանի սրահին մէջ ճարտար գծագրողութեամբ ծանօթ ժամանակ ցուցուած է, այս անգամ թէ՛ ի Թուրքիա, թէ՛ ի Ռուսիա, թէ՛ ի Հնդիկս և թէ այլուր գտնուած կենդանի և մեռեալ յիշատակելի նշանաւոր Ազգայնոց պատկերներն համախմբելով վիմագրել ՚ի լոյս ընծայեց ։

Քաջալերութեան արժանի է յիշեալ էֆէնտին՝ որ մտադիր է նաև Ազգին նշանաւոր կղերականներուն, որդի խմբագրապետաց, Ցեղագրապետաց և Համբաւաւոր դաստիարակաց պատկերները ՚ի լոյս ընծայել, որ վարժարանաց, Ազգ. ընկերութեանց գրասենեակներու և ամեն Հայ տան սրահներու զարդ լինին ։

Ազգային ազգականք պէտք է փութան այն պատկերներէն գնել, զի դժբաղդաբար պատճառաւ մը խիստ սակաւաթիւ տպուած են ։

Գինը խիստ չափաւոր՝ 40 դահեկան ։

Կեդրոնատեղին է մեր գրատունը ։ Վաճառող Յ. Մարգարեան
21 Մայիս 1880 ի Պօլիս
Մէրճան Չարշու թիւ 57
Մարգարեան գրատուն։

ՃՐԶԱԳԱՅՈՒԹԻՒՆ ԻՄ ԹԱՂԻՍ ՄԷՋ

Գրեց

ՇԱՐԺԵԱՆՑ

Գին 2 դահեկան

Ընթերցանութեան արժանի տետրակ մ՚է, լաւ գրուած, որ ազգային ընդհանուր վիճակին, մանաւանդ ազգային դաստիարակութեան վրայ օգտակար խորհրդածութիւններ կը պարունակէ ։

ԱՌ ՋԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԴԻՑԱԲԱՆԱԿԱՆ ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒԱՆՑ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Ն. Ձէվահիրճեան

Տէր և հրատարակիչ Վ. Մարգարեան
Կը ծախուի ամեն գրավաճառաց քով. կեդրոնատեղին է Մարգարեան գրատունը ։
Գին 10 ֆրանք ։ Դպրոցաց համար զեղչ կըլլայ ։

ՆՈՒԱԳՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆՔ

Թիւ 8, 9, 10.

Բովանդակութիւն

Լուսա, Քրիստոս յարեաւ, և Նկարիչն.
Կը գտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց քով, գին մէկ տետրակի 2 ղրուշ մեճիտ. իսկ 24 թուոց բաժանորդագինն 40 ղրուշ ։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Դ.

ԱՌ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆ

Ներսէս Մարգարեան

Տպագրութիւն Շրամեան

Քննադատութիւն մ՚է կենդ. Ռաֆֆիին՝ Ռուսինեանի փիլիսոփայութեան վրայ գրած յառաջաբանին, որոյ ամբողջ հեղինակը կարեւոր խորհրդածութիւններ կ՚ընէ Սահմանադրութեան ազգային խնդրին, Հայ վարժապետաց վիճակին և Պէրպէրեան վարժարանին վրայ ։
Կը ծախուի ամեն գրավաճառաց քով, կամրջին գլուխը Յուսէփ Փօզոս ազգային խանութը, Ղալաթիա Արշակ էֆէնտիի թղթավաճառանոցն ի գին 1 ղրուշ արծաթ ։

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գրեց

Պ. Հաշոտեան Շահնազարեան

Դասատու Թուաբանութեան

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Կը ծախուի Ենի—ճամի, Չիլինկիրլէր ճառտէսի թիւ 2 Ս. Ղուկասեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով ։ Գին 1 ֆրանք ։

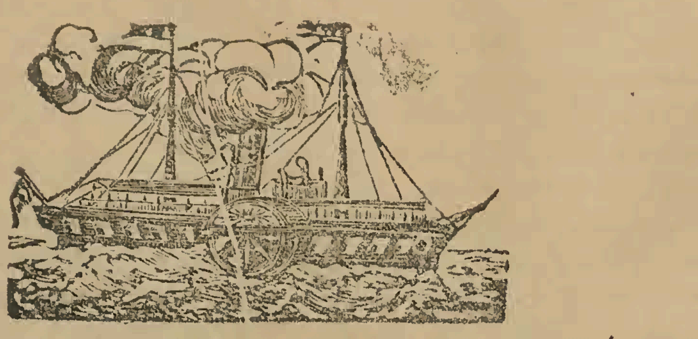

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1880 ՅՈՒՆԻՍ 1 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 30

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Նաւահանգիստներ	Թիւ
10 45	Եէնիմահալլէէն Մէգավուրնու. Պէյլէրպէյ. Թարապիա Եէնիքէօյ Սթէնիա. Փաշապախչէ. Քանտլը Հիսար. Պէպէք (Արնաւուտ քէօյի չարշուին շէնք ալիսի հասցողներ)	31
11 30	Եէնիմահալլէէն Մէգավուրնու. Պէյլէրպէյ. Թարապիա. Եէնիքէօյ Էմիրկեան. Ռ Հիսար Պէպէք ։	32
12 45	Ր Ք Գավաքէն Եէնիմահալլէ. Մէգավուրնու. Պէյլէրպէյ. Թարապիա. Եէնիքէօյ Էմիրկեան Ռ. Հիսար. Պէպէք.	18
1 30	Եէնիմահալլէէն Մէգավուր. Պէյլէրպէյ. Թարապիա, Եէնիքէօյ. Էմիրկեան. (Ուրբաթ օրերը Ռ Հիսար. Պէպէք)։	33
2 30	Եէնիմահալլէէն Մէգավուրնու. Պէյլէրպէյ. Թարապիա. Եէնիքէօյ Սթէնիա. Էմիրկեան. Փաշապախչէ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. Արնաւուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	34
3 30	Եէնիմահալլէէն Մէգավուր. Պէյլէրպէյ. Թարապիա. Եէնիքէ. Սթէնիա. Էմիրկեան. Փաշապախչէ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. Արնաւուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.	19
4 45	Եէնիմահ. Մէգավուր. Պէյլէր. Թարապ. Եէնիք. Միրկեան. Ռ. Հիսար Պէպէք. Արնաւուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ Պէշիկթաշ.	25
6 15	Եէնիմահալլէ. Պէյլէր. Թարապ. Պէյքօզ Եէնիք. Միրկեան. Գանլըճա. Ռ. Ա. Հիսար. Գանտիլլի. Արնաւուտքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի. Օրթաքէօյ. Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Խասգիւղ։	4
8	Ա. և Ր. Գավաք. Եէնիմահալլէ. Մէգավուրնու. Պէյլէրպէյ. Թարապիա. Պէյքօզ. Եէնիքէօյ. Էմիրկեան. Փաշապախչէ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Արնաւուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը Սթէնիա)	20
10	Մէգավուրնուէն Պէյլէրպէյ. Թարապիա. Եէնիքէօյ, Էմիրկեան, Ռ. Հիսար, Արնաւուտքէօյ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ (Ուրբաթ օրերը Ռ. Բ. մահալլէսի)։	25

Արտաքոյ կարգի

Ժամ	Նաւահանգիստներ	Թիւ
11	Արնաւուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	23
11 30	Արնաւուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ.	25
12	Պէպէք. Արնաւուտքէօյ. Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ։	19
12 45	Արնաւուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.	2
1 30	Արնաւուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ։	25
2 30	Ռ. Հիսար. Պէպէք. Արնաւուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ, Գուզկ. Պէշիկթաշ (Ուրբաթ օրերը Արնաւ. գիւղ)։	17
10 45	Քանտլը Հիսարէն ուղղակի կամուրջ։ (Ուրբաթ օրերը Արնաւ. ուղղակի կամուրջ)։	19

Անատոլու եալը

Ժամ	Նաւահանգիստներ	Թիւ
11	Պէյքօզ, Չուպուգլը. Բէշիկթաշ փաշա մահալլէսի. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուք։	21
11	Արնաւուտքէօյ. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուք. Գապաթաշ։	4
11 45	Պէյլէրպէյ. Թարապիա. Պէյքօզ. Բաշպահչէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուք Գապաթաշ. (Ուրբաթ օրերը ժամ 12. 30ին)։	17
1 30	Պէյլէրպէյ. Թարապիա. Պէյքօզ, Բաշպահչէ. Բ. Բ. մահալլէսի Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի. Գուզկունճուք. (Բացի Ուրբաթէ)։	20
3 30	Պէյքօզ, Բաշպահչէ. Բ. Բաշա մահալլէսի Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ։	32
8 45	Պէյլէրպէյ Պէյքօզ. Բաշպահչէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար Գանտիլլի. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուք. Խասգիւղ. (Ուրբաթ օրերը Բէշիկթաշ փաշա մահալլէսի)։	21
9 15	Վանիքէօյէն ուղղակի սամաթ։	23

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Նաւահանգիստներ	Թիւ
12 30	Գապաթաշ. Խասգիւղ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար. Գանլ. Էմիրկեան. Եէնիք. Պէյքօզ Թարապ. Պէյլէր. Եէնիմահ։	4
12 45	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէյլէր. Մէգավուր. Եէնիմահալլէ.	31
1 45	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչէ. Արնվ. Ռ. Հիսար, Փաշաճ. Սթէնիա. Եէնիք. Թարապ. Պէյլէր. Մէգավ. Եէնիմ.	19
3	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէյլէր. Մէգավուր. Եէնիմահալ.	23
5	Գապաթաշ. Պէշիկ Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Փաշաճ Էմիրկեան. Եէնիք Պէյքօզ Թարապ. Պէյլէր. Մէգավուրնու. Եէնիմահալլէ. Գավաքլար.	20
6 30	Խասգ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ. Պէյլէրպէյի Չէնկէլքէօյ Արնաւուտքէօյ Գանտ. Ռ. Հիսար. Փաշաճքէօյ. Գանլըճա. Եէնիքէօյ. Թարապիա. Պէյլէրպէյ։	21
8	Պէշիկթաշ. Օրթաքէօյ. Արնաւուտ. Պէպէք. Ռ. Հիսար Միրկեան. Եէնիք. Թարապիա. Պէյլէրպէյ Մէգավուրնու. Եէնիմահ։	19
9 15	Պէշիկթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար Փաշաճքէօյ. Սթէնիա. Եէնիք. Թարապ. Պէյլէր. Մէգավ. Եէնիմահալլէ։ (բացի Ուրբաթէ)։	34
10	Փաշաճ. Եէնիք. Թարապ. Պէյլէր. Մէգավուր. Եէնիմահ։ (Ուրբաթ օրերը Պէպէք. Ռ. Հիսար, հանգիստելով)։	33
10 30	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Փաշաճքէօյ. Էմիրկ. Սթէն. Եէնիք. Թարապ. Պէյլէր. Մէգավուր. Եէնիմ.	18
11 40	Պէպէք Ռ. Հիսար, Փաշաճ. Սթէն. Եէնիք. Թարապ. Պէյլէր. Մէգավ. Եէնիմահ։	29

Արտաքոյ կարգի

Ժամ	Նաւահանգիստներ	Թիւ
12	Պէշիկթաշ. Օրթաքէօյ. Արնաւուտ։	23
12 30	» »	25
1 45	Ուղղակի Ռ. Հիսար (Ուրբաթ օրերը Արնաւուտքէօյ)։	17
10	Պէշիկթ. Գուզկունճուք. Օրթաք. Գուրչ. Արնվ. Ռ. Հիսար (Ուրբաթ օրերը ուղղակի Արնավ)։	19
11 5	Գապաթ. Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւուտ.	23
11 40	Պէշիկթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք։	19
12	Պէշիկթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւուտ.	25

Անատոլու եալը

Ժամ	Նաւահանգիստներ	Թիւ
2	Խասգիւղ Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար. Գանլ. Բէշիկթաշ փաշա մահալլէսի Բաշպահ. Պէյքօզ։	32
8 30	Գուզկունճուք. Պէյլէրպէյ Չէնկ. Վանիքէօյ։	23
9 30	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտիլլի. Ա. Հիս. Գանլ. Բաշ. Պէյքօզ. Մէգավուր. Ռ. Ա. Գավաք։	17
10 30	Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտիլ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Չուպուգ. Բաշպահ. Պէյքօզ Թարապ. Պէյլէր։	32
11	Գուզկ. Պէյլէրպ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշպահ. Պէյքօզ։	21
11 10	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Արնաւուտ.	

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Մեծ. Կ. Էֆէնտի Ճիկէրճեան պատիւ ունի ծանուցանել յարգոյ հասարակութեան թէ Ն. 2 Սինկր կոչուած կարի մեքենան և իր գործիները Ամերիկայէն բերել տալով կէս գնովը կը վաճառէ։ Նոյնպէս և զանազան տեսակ նոր և ընտիր ապրանքներ, զորս կրնայ արժանագին տալ իրեն դիմող յաճախորդաց։ Կեդրոնատեղին է կարին Բերդին մէջը, Կ. Ճիկէրճեան թիւ 71 մաղազան։

ԻԼԱՆ

Նամը աշիլ խարճէսինին գարանը տաղիդ անիյիրմէնինտէ, տօքսան ալթը սէնէսի հազիրանը հաւալէսինտան օլարագ պիր մահ զարֆընտա եէփմիշէսինէ խաղէթ խանէ մըղտարը անիյիրմէնտէն գալարրը. մաղ իւղրէ իքի եիւզ պին գըրշտէն իւչ եիւզ պին գըրշէյէ գատար Ֆիրուդիթ օլունաճագ քէրէքսէն պէհէր հաֆթա անիյիրմէնտէն գալըրըրաճագ մըղտարըն պէհասը օնէ մէճիտիյէ օն տօգուզ ղրուշ հիսապի իլէ նագտէն վէ բէշլինէն հաֆթա խալիփասինտէ ալըլ օլունդուղ պատէհու քէրէք թէսլիմ օլընմագ վէ իրթէսի հաֆթալարդա ամախի պուեօյլա մուամէլէ խալը քէբ տըղաթը ալընմագ շարթը վէ չէրայիթի սայիրէսի իլէ պէհէր գըրշէսի օն բարայա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ, հազիրանը բուդինին տօղուզընճը բազար իրթէսի կինիւ թէքրար միւզայիտէսի պիլ իճրա գարարը գաթիյի վիրիլէճէկինտէն, տահա զիյատէ ֆ՚յաթլէ իշթիրաինէ թալիպ օլանլարըն էվէլի մէզքիւրտէ հաւալէ նէզարէթի լէվազիմաթը ումումիյէ տայիրէսինէ կէլմէլէրի ։
2 Հազիրան 1880

Հաւալէ խազինէսինին էրզագ վէ էշյա էմանէթինտէ վէ նագլիյէ իւճրէթինտէն տօլայը տօքսան ալթէ սէնէսի չուպաթը նիհայէթինէ գատար միւթէրագիմ օլան տէյնէ նամըթի մալիյէ խազինէյի ճէլիլէսինէ գարարի մախսուսինէ թէվֆիգան թէսվիյէ օլունաճագը ճիհէթլէ սայիփ հարպիյէ խազինէսինէ էրզագ վէ էշյա պահասը վէ նագլիյէ իւճրէթի օլարագ մախլուպի օլանլարըն թէսլիմ ունվան սէնէտլէրի քիւտ օլմագ վէ սայիր թամամլէրին պաքէնէսինէ օրտէ գըլմադ ինին պու պապտա մաթպու օլան իլանա մէպնի ուսուլէ թէվֆիգան ույիլան թէլփիքի թէսվիյէ օլունմալարը պիլ իճմա դէվլէթի հեջեթ նազէրը իլան օլունուր ։

Տէրսաատէ վէ պէյլաղ սէյանէտ վէ Ջաթալճա պուլունան ասաքիրի շահանէյէ վէ ահալիյէ վէ միւթէֆէրիգ մահալլէրէ տօղրուտան տօղրու Հավալէ Նէզարէթի ճէլիլէսի էրզաք անպարը մաքիֆէթի իլէ սարֆ վէ թէվզի օլունմագ վէ քէսմի կէօտիւրիւլ իլէ անպարը մէդրիւր էթմէլիմինէ գատար քաֆֆէյի մէսարիֆի միւթէհիւ ամինէ այիտ օլմագ վէ էսմանը թէսլիմինի միւմթէզէմ վէրիլէճէք մազպաթ սէնէտի թարիխինտէն իթիպարէն օթուզ պիր կիւն միւրուրինտէ Օսմանըլը լիրասը եիւզ ղրուշ հէսապը իլէ Հավալէ խազինէսինէն վէրիլմէք վէ մէօհիւրլիւնէն նամ մուհէսինէ միւթայլը օլմագ չարթը վէ չէրայիթի սայիրէյի միւթէֆէրիքամը իլէ տօքսան ալթը սէնէսի Հազիրանը իպթիտասընտան թօքսան եէտի սէնէսի մայիս նիհայէթինէ գատար չէհրի լազըմ օլաճագ միսլօ սէքիզ եիւզ պին օքէ բուղտայ գապէ Մըսըր Բէյլա բիրինճինին պէհէր գըյէսի իքի ղրուշ օն տօքուզ փարայա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ հազիրանը բուդինին պէշինճի փէնչէնպիհ կիւնիւնէ գատար հէր կիւն միւնագասայէ վազ իլէ ժամեսի մէզքիւրտէ գարարը գաթիյի վէրիլէճէկինտէն, թէնզիլ ֆիյաթլէ իլթա...

յէ թալիպ օլանլարը. վէ էսմանինէ ճամի իրթէսի կիւնիւ սաաթ օն պիր պուչուգտա գատար իլէ գաթէ պէյ թէքլիֆնամէլէրի բաղլըպ պուլունդուգլարը նէզարէթէ միւճաւիրէթլէ լէվազիմը ումումիյէ կէլմէլէրի ։
1 Հազիրան 1880

ԱՅԵՐԻ ՎԻԿՕՐԸ

Ով որ իր մազերուն թափիլը չուզեր, «Այերի Վիկօր» կոչուած մազի անուշահոտ ջուրէն գործածելու է. ուրիշ ամէն տեսակ մազի ջուրերը կամ իւղերը՝ որ մազ չիթափելու համար կը ծախուին, բոլորն ալ անօգուտ են. իսկ Վիկօրի օգուտը միլիոնաւոր փորձերով անանուած է, և Փոլսոյ ու գաւառաց մէջ օր օրի գործածողներուն թիւը կաւելնայ. Անոնք որ իրենց մազերուն գեղեցկութիւնը կորսնցնելու վրայ են, չուտով գործածեն այս ջուրէն որ ի վերջոյ չզլջան։ Թափելու վրայ եղող մազերը կը հաստատէ ու կամրացնէ, թափածներուն տեղը մազ կը բուսցնէ երբոր մազերուն արմատը վնասուած չէ, ու ճերմկած մազերը անպատճառ իր նախկին բնական գոյնին կը բերէ, գործածելուն կերպը չնչին հեան է. կը ծախուի Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան ։

ԿԱՐԻ ԳՈՐԾԻՔ

Փոքր «Վանձէր» կոչուած ձեռքով դարձող ու անքակ կար կարող գործիքը ամեն տեսակ կար մեծ դիւրութեամբ կը կարէ ու գինն աժան է, երաշխաւորութեամբ կը տրուի, ուրուածները կը չափուի կարելու չի խօցոյին դաս կը տրուի. կը ծախուի Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան ,

---

Լրագիրս ամեն օր կը հրատարակուի՝ բաց ՚ի կիրակի և տօն օրերէ ։

Բաժանորդագրութեան տեղն է Ղալաթիա Սանտըգճըլար Ճատտէսի թիւ 198, Նօրօ խան Մասիսի խմբագրատունը ։ Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հաւատարմատար գրասենեակները ․

ԿԱՐԻՆ ․ Յովհաննէս էֆ. Տ. Մելքոնեան ․
ԵՐԶՆԿԱ ․ Յ. Շահբազ էֆ.
ՍԵԲԱՍՏԻԱ ․ Նազարէթ էֆ. Յ. Խաթամալեանց ․
ՍԱՄՍԻՆ ․ Եղիազար էֆ. Մուրատեան ․
ԿԻՐԱՍՈՆ ․ Գ. էֆ. Խ. Մազմանեան ․
ՌՈԴՈՍԹՕ ․ Արժ. Տ. Արիստակէս աւագ քահանայ Ֆէլլեան ․
ԶՄԻՒՌՆԻԱ ․ Արրահամ էֆ. Պէրպէրեան ,
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ ․ Խորէն էֆ. Էսկիճեան ․
ՏՐԱՊԻԶՈՆ ․ Ս. Էթմեքճեան էֆ.
ՆԻԳԴԷ ․
ԲԱՐԲԵՐԴ և ՏԵՐՍԻՄ ․ Կիրակոս էֆ. Ն. Ղազանճեան ․
ՄՈՒՇ. Յակոբ էֆ. Տէրտէրեան.
ՎԱՆ ․
ԲԵՐԻԱ ․ Սեդրակ » Խորասանեան ․
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս էֆ Թաշճեան.
ԵԳԻՍԻԱ ․ Գէորգ էֆ. Ռուբենեան.
ՓՈԹԻԱ. Ֆէրհատ » Ս. Ֆէրհատեան.
ՏՓԽԻՍ. Պ. Նիկողայոս Տ. Ղևոնդեան.
ԿԱԼԿԱԹԱ. Պետրոս էֆ. Հէքիմեան.

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹՈՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ
ՂԱԼԱԹԻԱ ՆՕՐՕ ԽԱՆ